

ANTİK MISIRDA AVCILIK, BİNİCİLİK, OKÇULUK VE GÖRSELLERİN YORUMLAMALARI HUNTING, HORSE RIDING AND ARCHERY SPORTS IN ANCIENT EGYPT AND INTERPRETATION OF THEIR DEPICTIONS

Feyzullah KOCA* •
Gülten İMAMOĞLU**
Osman İMAMOĞLU***

Öz

Bu çalışmanın amacı antik mısırda avcılık, binicilik ve okçuluk sporlarının açıklanması ve saraylardaki tasvirlerinin yorumlanmasıdır. Literatür taraması yapılmıştır.

Binicilik sporu o zamanki mısırda başka ülkelerden gelmiştir. Ve atlı yarışmalar için değil atların arabaları çekme amacı ile eğitildikleri görülmüştür. Kralların at üstünde güçlerini gösterdiği tasvirleri vardır. Avcılık ve özellikle kralın avlanması tapınaklarda ve mezarlarda çokça görülmektedir. Deir el Bahri, Karnak, Abydos ve Medinet Habu tapınağında av sahneleri vardır. Aslan, boğa ve kuş avlama sahneleri görülür. Luxor Tapınağı kalıntılarına göre süvari sınıfı vardır. Özellikle yeni krallık döneminde bu faaliyetler zirveye çıkmıştır. Kralın meşhur aslan avı sahnesi vardır.

Antik Mısırda avcılık, binicilik ve okçuluk değişik amaçlı kullanımlar yanında özellikle kralların gücünü gösterme için kullanılmıştır. Sahneler Tapınaklar ve mezarlarda tasvir edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Antik Mısır, Avcılık, Binicilik, Okçuluk.

Abstract

The aim of this study is to explain hunting, horse riding and archery sports in ancient Egypt and to interpretation their depictions in palaces. It was conducted literature review.

Equestrian sport came from other countries at that time. And it was seen that horses were trained for pulling cars, not for horse racing. There are depictions of kings showing their powers on horses. Archery and hunting of the king, especially in the temples and tombs are very common. There are hunting scenes in the Deir el Bahri, Karnak, Abydos and Medinet Habu temples. Lion, bull and bird hunting scenes are seen. According to the ruins of Luxor Temple, there are cavalry classes. Especially during the reign of the new kingdom, these activities peaked. King has a famous lion hunting scene.

In ancient Egypt, hunting, archery and horse riding were used for different purposes, especially for demonstrating the power of kings. Scenes are depicted in temples and tombs.

Keywords: Ancient Egypt, Hunting, Riding, Archery.

Giriş

Mısır firavunları da halklarını düşmanlardan korumak için bedenlerini güçlü tutarlar ve okçuluk, avcılık, koşu gibi yeteneklerini geliştirmeye özen gösterirdi (Alpman, 1972). Firavunlar, diğer kabilelerden farklı bir şekilde, yemek ihtiyacı olmadan da avlanmışlar ve böylelikle Mısırlılar avcılığı bir sportif faaliyet olarak gerçekleştiren ilk topluluk olmuşlardır. Firavunların avcılığı fiziksel güçlerini göstermek için yaptıkları, bu nedenle bazen Arslan veya boğa dahi avladıkları ve hiçbir zaman dini-sportif organizasyonlar düzenlemedikleri belirtilir (Decker, 1992).

Özellikle Mısır'da yöneticilerin okçuluk ve avcılıktaki başarıları yazılı olarak kaydedilmesi, birbirlerine karşı bir rekabet içerisinde oldukları ve kendilerinden önceki yöneticileri geçmeye çalıştıkları sanılmaktadır. Tarihi geçmişi İsa'dan önce 3500 yıllarına kadar varan Mısır'lıların Tapınaklarında ve mezarlarında ele geçen emsalsiz rölyefler, freksler mezarlarda bulunan çeşitli araç ve gereçler ve diğer kalıntı buluntular ve hiyeroglif metinler vücut kültürü bakımından geniş kaynak teşkil etmektedir (<http://lm013.blogcu.com/spor>).

Firavun sarayları üzerindeki çizimler, binlerce yıl önce Mısırlıların oyunlar için temel kurallar koyduğunu, tarafsız bir hakem seçtiklerini, oyuncular için bir forma seçtiklerini, farklı şekillerde ödüllendirdikleri ve kazananları duyurdukları anlaşılıyor. Hem kazanan hem kaybeden alkışla karşılanmıştır. Kazanan üstünlüğü için ve kaybedende sportif yarışma ruhu için alkışlanmıştır (El-Gammal, 2008). Eski Mısır kültürünün diğer tüm yönleri gibi eski Mısır'da din ile yakından bağlantılıydı.

* Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi.

** Prof. Dr., OMÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Anasanat Dalı.

*** Prof. Dr. OMÜ Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi.

Bayramlar sırasında halk tanrılarını görmek ve isteklerde bulunmak için büyük tapınaklara girdi ve sporcuların dövüş sporlarında yarıştıklarını izledi. Bu özellikle belirli dönemler ve belirli spor türleri için geçerlidir, bu yüzden oyunlar rekreasyon ve eğlencenin bir parçasıdır (Hamed,2015). Mezar ve tapınak duvarlarında sayısız temsil vardır. Sporla ilgili en eski belgeden daha çarpıcı. Eşsiz bir duvar resmi, sadece tarihi nedeniyle değil, aynı zamanda sosyal etkileri nedeniyle de, Firavun'un kendisini, yani 3. hanedanın kurucusu olan ve yaklaşık 5000 yıl önce olduğu tahmin edilen tek kadın fravun Zoser'i tasvir ediyor. Bu duvar, Zoser'in Eski Mısırlıların fiziksel uygunluğunun önemini bir sembolü olarak, Heb Sed festivalinin çalışma programına katıldığını göstermektedir. Sanatçı, anatomi, kasların uyumlu oyunu hakkında kapsamlı bilgi sahibi oldu. Zoser'in kollarının, gövdesinin ve bacaklarının konumları, (El-Gammal,2008; Hamed,2015).

Sağlığın standardını yükseltmede sporun paha biçilemez rolünün tam olarak bilinmesi ve dolayısıyla Ulusal üretkenliğin, bir bütün olarak Eski Mısırlıların, erkekleri, kadınları, gençleri ve çocukları sportif faaliyetlerde bulundular. Saqqara mezarları genel olarak ve Petah Hotep ve Meriroke'nin özellikle çocuk sporları için yerler gösterilmektedir. Eski Mısırlıların uygulamadığı bir sporu düşünmek zordur. Benni Hasan mezarları, yüzme, güreş, dans, jimnastik, hokey, yoga ve daha birçok spor için gösteri yeridir (El-Gammal,2008).

Amaç

Günümüzdeki modern sporlarının birçoğu, onlar için kurallar ve düzenlemeler belirleyen Eski Mısırlılar tarafından uygulandığı belirtilir. Anıtlar üzerindeki yazıtlar, güreş, halter, uzun atlama, yüzme, kürek çekme, atıcılık, balık tutma ve atletik oyunların yanı sıra çeşitli top oyunlarını da uygulamıştır (İmamoğlu ve ark.,2018). Bazı spor dallarının kökenleri veya ortaya çıkışları konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Bazı sporların antik çağda bazı ülkelerde az yapıyor olması acaba o sporların bilinmediği anlamına mı geliyor. Özellikle antik Mısırda avcılık, atıcılık ve okçuluk konusunda fazla bir bilgiye rastlanmamaktadır. Antik çağ mısırda bu sporlara önem verilmediği düşünülebilir. Bu çalışma bu konuya ışık tutacaktır. Bu çalışmanın amacı antik mısırda avcılık, binicilik ve okçuluk sporlarının açıklanması ve saraylardaki tasvirlerinin yorumlanmasıdır.

1-Antik Mısırda Sporlarda çeşitlilik vardı: Antik çağ Mısır'da tercih edilen sporlardan bazıları güreş, boks ve çitler ile eskrim, ve bunlardan en önemlisi de güreş idi. Ancak, bir hokey çeşidi, hentbol, Jimnastik, mızrak atma (cirit), halter, çeşitli atlı sporları, yüksek atlama, yüzme yarışması, botla yarışmalar, okçuluk, uzun bir süre dahil olmak üzere, kendi antik Olimpiyatlarına sahip gibiydi. Bu eski oyunlardan bazıları ulusal bir etkinliğe dönüştürmek için Luxor'da şu anda bir çaba var (El-Gammal,2008). Avcılar, Eski Mısır'da avlanmak için Firavun Avcılarını kullandılar. Resmi bir ortamda spor yapan eski Mısırlıların üniformaları vardı. Yarışmaların galipleri, bugünkü bronz, gümüş ve altın madalyaları gibi, nereye yerleştirildiklerini gösteren bir renk yaka vardı (<https://www.ancient-egypt-online>).

2-Antik Çağ Mısırda Binicilik Sporu: At, antik Mısır'a yerli değildi ve Mısırda Milattan önce 1650'de Hyksos tarafından tanıtıldı. Atlar, sadece savaş arabaları ve tekerlek takılı savaş silahları çekmek için kullanıldı (Kornexl,2010/2011).

Binicilik ile ilgili bazı belgeler:

1. Horemhab mezar, 18. Hanedanı, Milattan Önce 1900, Luxor
2. Süvari sınıfı, 18. Hanedanı, Milattan Önce 1280, Luxor Tapınağı
3. At Terbiyesi ve Eyer, 20. Hanedanlığı, Milattan Önce 1180, Medinet Habu
4. Süvari sınıfı, 25. Hanedanı, Milattan Önce 700, Panjur Müzesi

Binicilik eski Doğu Asya ülkelerinde hiçbir zaman büyük rol oynamadı. Belki, binicilik eski Mısırlı bir eğlence değildi. Normalde kral atları ile gösterildiğinde onun arabasının resmini çiziyorlardı. Antik Mısır literatüründe, kralların ve ordu subaylarının cesaretlerinin ve çeşitli savaşlarda at ve araba kullanma becerilerinin kapsamlı açıklamaları vardır. Kral Tuthmosis IV, atlarına binerken, bakır oklar ya da aslan ve yapan keçilerini vurma sahnelerinde temsil edilir. At ve savaş arabasından önce, Mısır'da bilinen, modern görüşlere göre, Milattan önce 17. ve 16. yüzyılların başlangıcından çok önce değil, eşek bazen bir miktar olarak kullanılmıştı, ancak bunun resimleri nadiren görülür ve genellikle yabancıların binişini gösterir. Onlar Atlarını binen insanlar olarak temsil edilir. Askerler bazen, bir savaş tanrıçası olan ve savaşta savaşçıları koruyan Suriye tanrıçası "Astarte" mısırlılar tarafından at sırtında tasvir edilmiştir. Aynı zamanda "Resheph" adlı bir Suriye-Filistin tanrısı; Yeni krallık sırasında atlarla kısmen ilişkili olan; Kral Ramesses III'ün Habu tapınağından gelen metinlerde atlarla ve at arabası yarışlarıyla tanrı arasındaki ilişkiyi ima eder. Savaş arabası savaşçıları "Resheph kadar güçlü" "tanrı" Resheph "in tanrı olduğu zaman, O, at sırtında değil, araba sürdü ve Kral Aminhotep II'nin Karnak tapınağında bir kabartma tarafından doğrulandı (Hambet,2015). Bir at üzerinde tanrıya ibadet eden bir kalker ostrakon (antik çağlara ait üstünde yazılar bulunan bir çanak) üzerinde Kral Tuthmosis IV için sahne (Şekil 2). Bir süvari, Bologna Müzesi'nin

bir kireçtaşı kabartması (Şekil 3). Edinburg kraliyet İskoç Müzesi'nde bir süvari kireçtaşı kabartmasının bir parçası (Şekil 4). Metropolitan Sanat Müzesi'nde ahşap bir heykel. Metropolitan Sanat Müzesi'nde bir oyuncak arabaya resmedilmiş bir atlı (süvari). Atın Mısır'a girmesiyle çok hızlı bir şekilde popülerlik kazandı. Atların çektiği bir savaş arabasının en erken temsili, Tuthmosis I zamanındaki bir Theban mezarında bulundu. Eski Mısırlılar, zamanlarını atlarını eğiterek geçirdiler. Mısır ordusu bir süvari olarak ata binmiyordu, ama sadece at arabaları içinde. Hakim görüş, atın asla binilmemiş olması ve sadece arabaya çekmek için kullanılmasıdır. Belki de, at sırtında bir figürün bilinen en eski örneği, şimdi Metropolitan Sanat Müzesi plakasında bulunur. Şekil-5 ise 19. yüzyıl hanedanı, Kadiş savaşının kabartmalarını bize dört tane Mısırlı atlıdan örnekler gösterir. Bunlardan ikisi: Ebu Simbel tapınağı kabartmalarının iki temsili. Eversiz bir süvari sürüyor: "İzcinin (Öncü birlikçi) orduyu hızlandırmak için gelişi" (şek. 6). Luksor tapınağı kabartmalarından biri, özellikle "izci" olarak adlandırılmıştır (şek. 8). Diğer Kadesh sahnelerinde, kralın savaşta desteksiz kaldığı için Ptah ordusunu acelesi olduğu söyleniyor. Ebu Simbel'deki Kadesh kabartmalarından bir Hitit, Koşum, Hitit ve Mısırlı at arabaları koşumlarıyla aynıdır (Şekil- 9). Askerler gibi, Suriye tanrıçası "Astarte" (savaş tanrıçası). Ayrıca, Kral Tuthmosis IV, Bologna müzesinde bir süvari kireçtaşı kabartması, Edinburg'daki kraliyet İskoç müzesinde bir atlı kabuğunun bir başka kireçtaşı kabartması, Metropolitan sanat müzesindeki ahşap bir heykel ve aynı zamanda bir süvari boyaması için bir sahne var. Metropolitan sanat müzesinde bir oyuncak arabada. Mısır ordusu atlı bir süvari olarak sürmüyordu, ama sadece at arabası içinde, Kadesh'in savaşından bazı kabartmalar vardır. Lukor tapınağı kabartmalarından biri olan iki Ebu Simbel tapınağı kabartması, özellikle "izci" olarak adlandırılır ve dördüncü atlılar benzer şekilde kilimler ve başörtüleri giydirilir ve çeşitli yaylar ve yaylarla donatılmıştır.

Binicilikle ilgili bazı görseller:

 <p>Şekil-1: At binicisi, Suriye tanrıçası Astarte, The Egyptian museum, Berlin.</p>	 <p>Şekil-2: At binicisi, Yeni krallık dönemi</p>	 <p>Şekil-3: At binicisi, Yeni krallık dönemi</p>
 <p>Şekil-4: Ata binme, Yeni krallık dönemi</p>	 <p>Şekil-5: Dikdörtgen boncuk, en eski Mısır binicilik sahnelerinden birine sahip, Metropolitan Museum of Art Acc.</p>	 <p>Şekil-6: Eversiz olarak ata binmiş bir süvari sürmek: "ordusu hızlandırmak için habercinin varışı"</p>
 <p>Şekil-8: Antik Mısır'da binici,</p>	 <p>Şekil-9: Atlı asker, Antik çağ Mısır</p>	

3-Antik Mısırda Avcılık Spor ve etkinlikleri: Yaklaşık 6000 yıl önce, Ürdün, İsrail ve Mısır çöllerinde taşlarla yapılmış çok sayıda düşük ama geniş duvar oluşumları, vahşi ceylanlar ve diğer sürü hayvanları için tuzaklardı. Uçurtmalar hayvanları mahfazalar içine, uçurumlardan ya da katliam için çukurlara soktu. İyi organize olmuş erken avcı-toplayıcılar, topografya ve muhafazaları avantajlarına açıkça kullandılar. Mısır'da avlanma yiyecek sağlamanın bir yolu olarak başlamıştı. Ancak zamanla avcılarının, hayvanlara karşı düello ederek erken tarım topluluklarının koruyucusu haline geldiğini ve daha sonra, medeniyetle avın seçkinler için bir spor haline geldiği öne sürülür. Buna göre, bataklık avları (balık avı ve

avlanma sopasıyla kuşları avlama) Eski Krallık'tan sonra asil bir eğlenceye dönüştü (Kyle,2014). Büyük oyun avı firavunun ayrıcalığıydı ve kral için Yeni Krallık'ta aslan ve boğaları avlama sahneleri görülür. Yaban hayvanları avlayarak kral, Mısır uygarlığının düzenini ve istikrarını koruma yeteneğini gösterdi. Özellikle Su aygırı avları kralın tarlaların yok edilmesini önleme becerisinin simgesiydi. Kraliyet sanatında, avlar savaflara benziyordu ve yine kralın Mısır ve ülkesinde düzeni koruma gücünü gösterdi. Boğa ve aslan avları, Medinet Habu'daki Ramses III tapınağında savaş sahneleriyle karıştı. Yazıtlar, kralın büyük bir boğa olarak, Asya halkını cezalandırdığını göstermektedir. Firavunlar vahşi oyunda avladılar, vahşi hayvanları avlanmak için topladılar ya da tuzağa düşürerek özel avlanma parklarına taşıdılar. Çitler ve çukurlar tarafından yapay olarak sınırlanmış olan, Nubia'da Soleb'da bir kraliyet avının kalıntıları (600/300 m) Amenophis III çağında bulunmuştur. Yeni Krallık'ta, savaş arabası tanıtımı, vahşi hayvanları kovalamakta kullanılmasına yol açtı. Çok sayıda büyük hiyeroglif metinler, Amenophis III'ün avlanma faaliyetini gösterir. Bu detayların 120'den fazlası, ilk yıllarında kral olarak öldürdüğü aslanların sayısını açıklıyor. Beş kişinin gençken saltanatının ikinci yılında vahşi bir boğa avından bahsetmektedir. Fayum topraklarının çölündeki vahşi boğalar hakkında bilgi alan kral, ardındaki bütün orduyla birlikte savaş arabasında onları avlamaya başladı. Bir çitin ve bir hendek etrafındaki boğaların ardından, birkaç günlüğüne avlandı ve toplam 96 yabani boğa öldürdü. Avlanma, spor ve savaş erken toplumlarda benzeştikçe, Mısır'da olduğu gibi Yakın Doğu'da, iyi avcılar topraklarını koruyan, genişleten ya da en azından savunan savaşçılar oldular. Büyük şehir devletlerinin ve özellikle imparatorlukların ortaya çıkmasıyla birlikte, avcılarının metaforu Mezopotamya sanatında, efsanesinde ve ritüelinde kurumsallaştırıldı. En erken çağlardan itibaren, aslanlar, şiddetli tehdit edici yırtıcı hayvanlar olarak, boğalar ise büyük güçleri sembolize etti. Bu tür hayvanlarla yüzleşmek, öldürmek ya da evcilleştirmek için, bir hayvan-usta ya da boğa güreşçisi olmak, büyük bir liderin özelliği idi (Kyle,2014). Bir bütün olarak büyük oyun avı, bugün olduğu gibi, eski Mısır'da bir spor olarak kabul edildi, ama farkıyla daha zor ve çok daha tehlikeli. 5. hanedanlığa kadar avlanma resimleri sadece krallara ait anıtlarda korunmuştur. Bunlar, kültürün duvarlarında bulunacak ve yalnızca bu hanedanlığın sonundan itibaren özel şahısların şapellerini sunacaklardır. Eski Krallığın kralları, kendi "av ustaları", şenliklerin içinde bir pozisyona sahipti. 18. hanedanında Tuthmosis III, Amenhotep II, Tuthmosis IV ve Amenhotep III, oyunlarda Mısır'da ve Suriye'den gelen vahşi hayvan, fil, aslan ve diğer vahşi hayvanları avladılar, çünkü Mısır'daki bazı hayvanlar yoktu. Giza'daki büyük piramidin etrafındaki bölge ve Sakkara'daki basamaklı piramit, popüler avlanma alanlarıydı. Başarılı bir av, avcıyı lider olarak nitelendirdi ve özellikle kralın gücünü meşrulaştırdı. Avın önemi, Mısır Kralı'nın güçlerinin yeterliliğini sağlamak, avın nihai olarak kral için ayrıcalık olarak ayrılmasıyla sonuçlandı. Avlanma eyleminde aslanın eşlik ettiği kralın sahnelerini içerir. Kralın avlanma veya dövüş sahnelerinde görüldüğü diğer Mısır anıtlarında bilinen bir temayı yansıtır. Aynı işlev tapınak duvarlarındaki benzer av sahneleri için de geçerlidir. Tapınağın dış duvarları, tapınağı (düzeni) dış alandaki "düzensizlik ve kaos" dan ayıran çorak bir bölge olarak kabul edildi. Hanedan öncesi dönemde, avlanma hayvanlarını temsil eden eski Mısırlılar, kuşları öldürmek ve balıkları etle beslemek ya da düşmanlarının ve sürülerinin düşmanları olan hayvanları yok etmek için avlanma ve Kuş avı gösterildi (El-Gammal, 2008; Hamed, 2015).

3.1-Deir el Bahri tapınağındaki av sahnesi: Deir el Bahri'deki tapınağında Kraliçe Hatshepsut saltanatından küçük bir boya avlanma sahnesi var. Belki de Avrupalı gergedanların ilk görünüşü Kral Thutmose III'ün Armant tapınağında tasvir edilmişti. Kraliçe Hatshepsut'un Deir el Bahri tapınağında, ortadaki sütunlu koloninin kuzey yarısında bir av sahnesi vardır. Kano, kuş ve su kuşları ile birlikte iki tanrı (P, M) ile birlikte, Kuş avı ve balık tutma sahneleri vardır. Kuş avı ayrıca tüm antik Mısırlıların favori eğlencelerinden biriydi. Profesyonel kuş avı ağları ve tuzakları kullanmışken, atma çubuğu esas olarak bir rekreasyon faaliyeti olarak çalışanlar tarafından kullanılmıştır. Mezarlarda her zaman ortaya çıkmış olan bu atmaca ile Kuş avı sahneleri her zaman boyanmıştır. Ayrıca, kuşlar için avlanma sahnesine bir temsil vardır ve Deir el Bahri'deki Kraliçe Hatshepsut tapınağında avlanır. Horus, su tavuğu yakalamak için bir ağ kullanıyor. Bu sahne, bir sahnenin kalıntıları ve anlamadığımız sembolik anlamlardır. Tapınağın çoğu kral Thutmose III'ün hükümdarlığı sırasında inşa edilmiştir. Bu avlanma sahnesi, Mısırlı ikonografisinde, güçlü halatlar kullanan bir erkek çetesi tarafından tutuklanan gergedanların ve bir Nubyan ve Nubya ganimetinin başının bir kanadın iç yüzüne batırılmış kabartmalarla oyulmuş bir figür olduğunu gösteren eşsiz bir figürdür. Mısırlılar çöl avını severdi. Mısır metinlerinde bir gergedanla ilgili tek bir referans, Kral Tuthmosis III tarafından kurulan ve Armant tapınağında hükümdarın kahramanca eylemlerini canlandıran bir steli avlamakta: "Güney Nubya'nın yıkıcılarında bir ok ile bir gergedan düşürdü". Birkaç tarihçiye göre, Kral Tuthmosis III, Euphrat vadisinde tek bir avlanma sırasında 120 fili öldürmüştü. Başka bir büyük avcı, tarihçi tarafından bugün "muhteşem" olarak adlandırılan Amenhotep III kralıydı. Büyük ölçüde krallara ve aristokratlara hitap eden bir spor, deve kuşlarını avlıyordu(El-Gammal, 2008; Hamed, 2015). Kraliceler tüm

kültürler boyunca sporun öneminden haberdardılar. On sekizinci Kraliçe Hatshepsut Karnak Tapınağı'nda duvarında, Heb Sed'de benzer bir tavırla kendini temsil etmişti. Otuz asır boyunca eski Mısırlı yöneticilerin neredeyse hepsi, kendilerini Heb Sed festivallerinde bir spor figürü olarak tasvir ettiler. Bunların en dikkate değer örnekleri 19. Hanedandan Sati ve oğlu II Ramses idi. onlar Abydos ve Abu Simbel tapınaklarındadır. Bir başka örnek, Medinet Babu'daki mezar tapınağı duvarlarında yirminci Hanedan'ın Ramses III duvar resmidir (El-Gammal,2008).

3.2-Karnak tapınağında kral Tuthmosis III'ün av sahneleri: Avlanma tekniği, yeni krallığın başlangıcında ışık, iki tekerlekli, tek dingilli savaş arabaları ile değişti. Su aygırı her zaman özellikle ülke halkının hayatında çok önemli bir rol oynamıştır, çünkü bu açgözlü bir hayvandır ve melezlerine girdiğinde korkunç bir zarar vermiştir. Bu yüzden mümkün olan her yerde avlandı. Eski Mısırlılar, hippopotamus'ı hanedan öncesi zamanlardan avlar. Bu sahne Karnak'taki Thutmose III'ün Festival tapınağına yerleştirildi (şek. 11). Karnak'taki tapınağın duvarında tasvir edilen beyaz su aygırı şölenine göre kralın avlanma sahnelerinin bir parçasıdır (El-Gammal, 2008; Hamed, 2015).

3.3-Karnak tapınağında Kral Tutankamon'un avlanma sahnesi: Yeni Krallık tapınaklarında avcılık hipopotamının ilk görünümü de Karnak tapınağında kral Thutmose III'e aittir. Karnak tapınağında bulunan blok parçaları vardır, Kral Tutankhamen'e aittir. Bu bloklardaki sahneler kralı av sahnelerinde temsil etti. Başkasının boynuzunun bir parçası ile vücudunda okların bazı kalıntıları olan bir baş vahşi hayvanın bir temsili var. Sağ kalan iki blok, hareketli bir arabada iki okla nakledilen bir yabancı boğa gövdesi üzerinde hafif bir araba çizen kazanca-atlı atların bir açıklığını göstermektedir. Bu kabartmaların yakınındaki bazı bloklarda Kral Tutankamon'un av gezileri hakkında bazı hiyeroglif yazıtlar bulunmuştur. Son bloklardaki av sahneleri Kral Tutankamon'u bir çöl oyununda temsil ediyordu, belki de ilk pilyonun Medinet Habu'daki Kral Ramesses III'ün sahnesi gibi görünüyor. Çünkü avlanma sahneleri var Kral Tutankamon için, Kahire'deki Mısır müzesinde bulunan ahşap tabutta. Kralın çöl avcılığını sevdiğinden eminiz, çünkü Thebes'in batı kıyısındaki kralın Vadisindeki mezarında avlanmasında kullanılan birçok element bulunmuştur. Karnak tapınağında Kral Tutankamon için bir sahne var, vahşi boğa avlarken Ramesses III sahneleri gibi görünüyor (El-Gammal, 2008; Hamed, 2015).

3.4-Abydos tapınağında av sahneleri: Bu sahne, Kral I. Set'in Abydos tapınağındaki kralların koridorunun batı geçişinin kuzey duvarında bulundu. Kralı ve kurban için bir boğa yakalayan bir prens'i gösterir. Tarih öncesi döneme kadar uzanan bir teknik olan kement ile vahşi hayvanı yakalamak, Abydos'taki Set I tapınağının bir duvarını süsleyen etkileyici bir sahnenin konusudur.

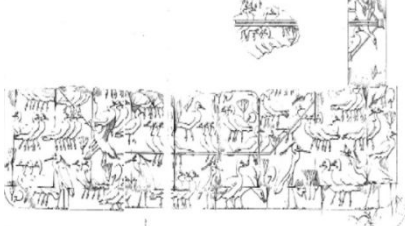
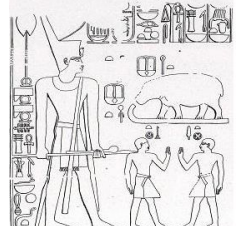
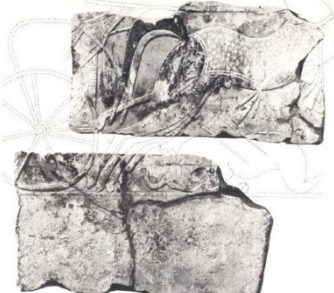

3.5-Medinet Habu tapınağında av sahneleri: Biz dış güney kule Medinet Habu tapınağında kral Ramesses III için birçok av sahneleri var, ilk pilyon, batı alt yüzünün batı yüzü ve dış kuzey duvarında, aslan avı var. Tüm bu av sahneleri, avlanma sırasında hayvanların yüz özellikleriyle tapınağın dışında tasvir edilmiştir. Medinet Habu tapınağında kral Ramesses III'ün aslan avlanma sahnesi, deniz ve kara savaşı arasında, kralın iki savaş arasındaki faaliyetinin bir işareti olarak ve gündelik hayatında olduğu anlamına gelir. O, savaş hakkında endişelenmeyen güçlü bir kraldır. Mısır tarihinin son anıtsal av resimleri, Medinet Habu'daki morg tapınağında, Ramesses III'tür. Bunlar arasında, yabancı boğa avcılığının belirli bir önemi vardır. Medinet Habu tapınağında bir kabartmada, Kral Ramesses III, bir grup devekuşu geçmiş avlanırken onun arabasıyla. Mısır'daki bu kuşların sayısı daha sonra azaldı, ama asla tamamen yok olmadılar. Bazı av sahneleri de Medinet Habu tapınağında, kral av aslanlarını, yabancı boğaları, vahşi eşekleri de içeren çöl hayvanları tasvir ediyordu. Aslan, Mısırlılara yüksek değerde semboliktir. Medinet Habu'daki diğer av sahneleri, yabancı boğalarla eşdeğer Levantenlerin bir hiyerarşisini, aslanlardan daha düşük ve göçebe Libyalı- daha riskli bir şekilde- ceylan, yabancı eşek ve hatta haine gibi çöl hayvanları ile daha yüksek bir orana sahip olduğunu göstermektedir. Çöl avcılığı, antik tarih boyunca favori bir aktivitedir. Her çağın Mısırlıları çöl avcılığını severler. Medinet Habu tapınağında, güney kulenin batıdaki üst sicilinde, ilk pilyonun dışında şahane tapınak, burada onun arabasıyla kralın çeşitli hayvanların çöl hayvanlarını avladığını görebiliyoruz; antilop, geyik ve tavşan ve aşağıdaki metin eşliğinde: "Yabancı hayvanları ezmek, aralarında şahin gibi girip, küçük kuşları casusluk etmek". Bu tapınaktaki kral Ramesses III kabartmaları gibi vahşi eşeklerin avlanmasına dair çok sayıda referans vardır. Kral Ramesses III'ün av sahnelerinde birçok vahşi eşek (Hayvan) var. Yabancı eşeklerin av olduğu en az iki av sahnesi örneği bulunabilir ve her ikisi de kraliyet avıdır; Tutankamon'un göğsünde, burada, Medinet Habu'daki Ramesses III tapınağının ilk pilyonunun güney duvarında. Antilleri saldıran bir aslan, bir boğa, batı duvarı, Mereruka'nın mezarına saldıran bir aslan (Şekil- 15), (El-Gammal, 2008; Hamed, 2015).

3.6- Kral Ramesses III'ün vahşi boğaları avlaması: Vahşi hayvanları avlamak Yeni krallıkta favori bir spordu. Yeni Krallık'ta, avcılıktan, hareketli bir arabadan yapılan bir spora doğru geliştirildi. Kral Ramesses III, tam dövüş teçhizatı, av aslanları, yabancı boğalar ve antiloplarda Habu tapınağında

gösterilmiştir Kraliyet prensleri de avlanmaya katılırken, askerler kundakçılar gibi davranırlar. Yabani ve vahşi hayvanların avlanması da antik hanedanlarda favori bir spordur. Habu tapınağındaki sahneler gibi, tapınak sahnelerinde vahşi (ya da yabani) bir boğa atma ve fırlatma sanatı tasvir edilmiştir. Aynı boğalardan bir sahnede gösterildiği gibi, vahşi boğaların oklarla vurulduğu, kementlendiği ve bir balta ile gönderildiği de gösterilmiştir.

3.7-Aslan avı sahnesi: Özellikle su aygırı ve aslan gibi tehlikeli hayvanların avlanması bir kraliyet ayrıcalığı haline geldi. Aslan avının en eski resimleri, tarih öncesi ya da erken dönemlere ait tarihlerden gelmiştir. Aslan, eski Mısır tapınağının birçok sahnesinde ortaya çıktı ve Kral II. Ramesses'in hükümdarlığı döneminde aslan pek çok kez görüldü. Yeni krallık dönemindeki aslan avcılığındaki pek çok resim ve sıkça atıfta bulunuluyor. Sahneler kralın esnek bir vücuda sahip olduğunu gösterir. Av sahneleriyle ilgili sonuç Sonunda, avlanma motifi, eski Mısır'ın kraliyet ve özel anıtlarından günlük yaşam sahnelerinin temsili arasındaki egemen temalardan biridir. Bu av sahnelerinin tapınak duvarlarındaki mitolojik işlevi, koruyucu bir işlev olarak düşünülmüştür. Kraliyet motifleri diğer motifler arasında bulunur, farklı şekillerde betimlenmiştir ve belirli silahlar, kuronlar ve hedef olarak belirli hayvanlarla ilişkilendirilmiştir. Taşıyıcılığını koruyabilmesi için büyüdü işlevi, özel mezar ve kraliyet sahnelerinde (tapınaklar) koruyucu niyeti ile benzer sahneleri yansıtır. Son sahnelerin bir kısmı avlanma ayrıntılarına sahip değildir, fakat Kral Tuthmosis III saltanatı sırasında Karnak tapınağında su aygırı sahneleri veya av filinin yazıtları gibi, buna atıfta bulunur. Tüm av sahnelerinin, özellikle de savaş sahnelerinin ardındaki sahnelerin gerçekten gerçekleştiği düşünülmektedir (El-Gammal, 2008; Hamed, 2015).

Avcılıkla ilgili bazı görseller:

	
Şekil-10: Su tavuğu, alt kısımda, güney tarafı, Deir el Bahri tapınağı.	Şekil-11: Kral Tuthmosis III için av sahneleri Yazıtı, Karnak tapınağı
	
Şekil-12: Kral Tutankhamun'un Av sahnesi, Karnak tapınağı	Şekil-13: Kral Tutankhamun'un Av sahnesi, Karnak tapınağı
	
Şekil-14: Kral Seti Oğlunun yanında, batı giriş pasajının kuzey duvarı olan Abydos tapınağında kurban bir boğa bağlanması sahnesi.	Şekil-15: Av sahnesi: Antiloplara saldıran aslanlara köpek saldırısı, Batı kısım, Mereruka'nın mezarı
	

Şekil-16: Av sahneleri, Habu tapınağı

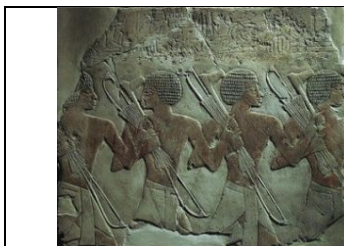
Şekil-18: Av sahnelerinin bir parçası, Habu tapınağı.

4-Antik Mısırda Okçuluk Etkinlikleri: Okçuluk Mısır'da popüler bir eğlence tarzı olan başka bir spordur. Okçuluk, eğlence amaçlı olarak kraliyet tarafından uygulandı ve herhangi bir pratik nedenden dolayı değildi. Birçok su sporları, Mısır'da, özellikle Nil Nehri'nin yeryüzündeki en uzun nehrin birçok bankasının bulunduğu bölgeye bağlıydı. Kürek ve yüzme, bu dönemde Mısırlılar tarafından oynanan en yaygın su sporları arasındaydı. Futbol, modern Mısır'da çok popüler bir spor gibi gözüküyor, ancak eski Mısırlılar, tenis, squash ve hatta eski Mısır spor sahnesinin ayrılmaz bir parçası olan golf gibi çeşitli sporlardan çok keyif aldılar (<https://www.ask-aladdin.com>). Milattan önce 3500 yıllarında Mısırlılar kendi boyları kadar büyük çapta yaylar kullanmaktaydı. Milattan önce 3200-2950 yıllarında 5. Kral olduğu düşünülen kralın Nekropol civarındaki lahitin'de birkaç yay ve ok bulunmaktaydı. Orijinal olarak çakmak taşından yapılan ok uçları, daha sonraları bronzdan yapılı olmuştur (Öng, 2001). Tuthmosis III'ün okçuluktaki etkileyici ve sayısız başarılarının takipçilerinin isteklerini yerine getirdiği belirtilir. Mezopotamya kralı için, onun soylularını önce onun yeteneklerini göstermiş olan bir referans da vardır (<http://www.fhw.gr/olympics>). Erment'in Tuthmosis III adlı eseri şunları beyan eder: Bakır bir levhaya ateş eder ve her hedef papirüs gibi delinir. Majesteleri, Amon Tapınağı'nda üç parmaklı dövülmüş bakırdan bir örnek gösterdi. Onun oku vurduğu hedefte idi. Böylece (kral) üç elinin genişliğinin ötesinde bir nüfuza izin verdi, böylece onun soyu, kollarının gücü ve cesareti için kuvvetli olmasını isterdi. Size doğrulukta ve sahtekârlık olmadan, boğa güdüsü olmadan bütün ordu açısından ne yaptığını söylüyorum. Okçuluğun ordu ile bir tapınakta şenlik olarak gerçekleştiğini unutmayın. Mısır Fravunu Tutankhauman'ın Mezarında yaylar bulunmuştur. Firavun Amenophis II'ye atıfta bulunan bir yazıt, okçuluktaki diğer soylulara nasıl meydan okuduğunu anlatmıştır (<http://www.fhw.gr/olympics>). Aynı şey, atıcılık, avcılık ve diğer büyük spor dallarındaki yeteneklerinden gurur duyan Thutmosis IV için de geçerliydi. Amenophis II okçuluk, koşma, kürek çekme ve atlara olan sevgisi ile gurur duyuyordu. Amenophis II'den Sfenks Stel kralın, 300 yay çizdikten sonra, hareketli bir arabadan bile mükemmel bir atış olduğunu iddia eder. Arabada giderken dört ok attı ve dört tanesi de bakır külçe hedeflerinden geçti: "Kuzey okçuluk alanına doğru ilerledi ve ona el uzatmak için geniş bir Asya bakırının dört hedefi hazırlandı. Yirmi hücre (yaklaşık 10 metre) bir yazıdan diğerine olan mesafedir. Majesteleri onun savaşında, savaş tanrısı olan Ay gibi onun gücüyle ortaya çıktı. Yayını yakaladı ve bir kerede dört ok kavradı. Savaş elbisesinde Ay gibi ateş etti ve okları hedeflere girdi. Sonra bir sonraki yazıya saldırdı. Bu, daha önce hiç yapılmamış bir şeydi... bir ok bakırın ucundan vurdu ve levhayı başka yere indirdi ve diğer tarafa düştü". Amon'un (Thebes tanrısı) kuvvetli, Mısır Kralı Amenophis II, Ay gibi kahramanca olduğu, kralın dışında, imkansız bir başarı idi. Kralın meşrulaştırılması ve konularına güven veren bir başka imparatorluk propagandası, özel bir okçuluk zemini içinde yer alan bir arabadan okçuluk armağanı, kralı tanrısal, kutsal olarak tercih edilen ve yanılmaz olarak sunuyor (Decker, 1992). Akhenaton hariç, Yeni krallık firavunlarının çoğu, sanatta askeri olarak saldırgan ve kişisel olarak güçlü olarak temsil edildi ve askerlerin dövüş sporlarının performansları sarayda düzenlendi. Hatta çocuk firavunu Tutankhamon, av aslanları ve su aygırları ve sürüş arabaları görüntüleri ile gömüldü. Firavun kabiliyetleri muhtemelen eğitimle kazanılmış etkileyici beceriler içeriyordu, ancak bu özenle düzenlenen festivallerde kral tek başına bir yıldızdı. En çok, daha önceki firavunların yeteneklerine karşı yarıştı, böylece giderek artan abartılı iddialara yol açtı (Kyele, 2014; El-Gammal, 2008; Hamed, 2015).

Okçuluk ile ilgili belgeler:

- 1.Üçüncü Amenophis, 18. Hanedanı, Milattan Önce 1420, Luxor Müzesi
- 2.Taharka, 25. Hanedanı, Milattan Önce 700, Karnak Tapınağı

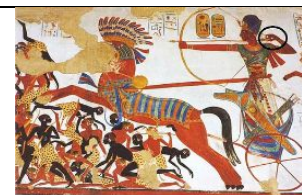
Okçuluk ile ilgili bazı görseller:

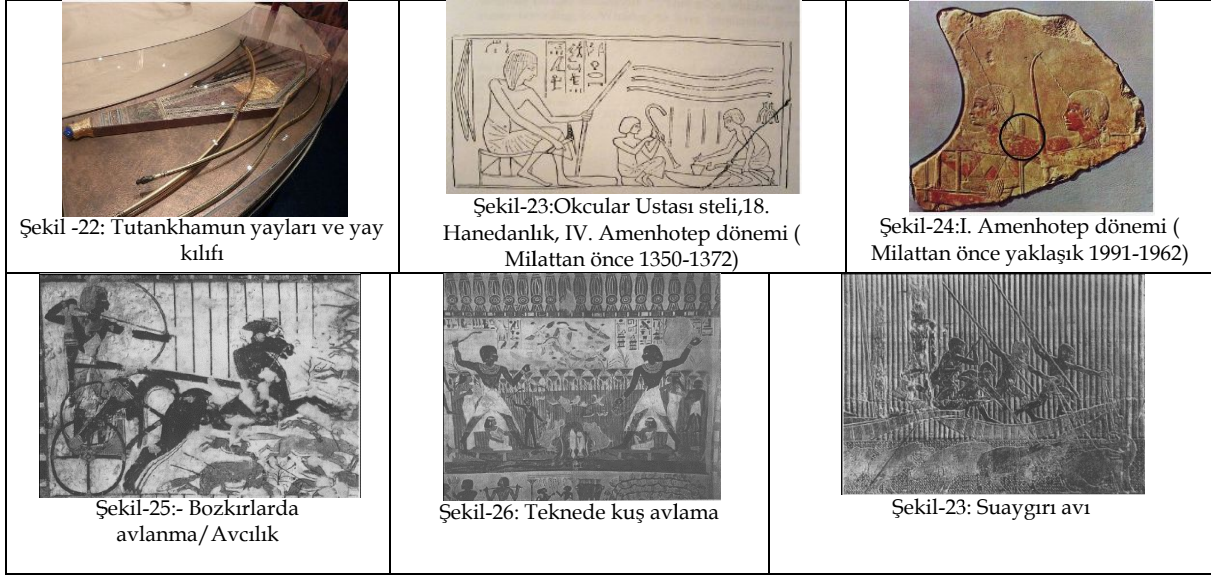
Şekil 19: Ahşap yay

Şekil 20: Nubyalı okçular: Milattan önce 2000

Şekil 21: 2. Ramses Kadeş savaşı: Milattan önce 1275

SONUÇ

Antik Mısırda atlar, sadece savaş arabaları ve tekerlek takılı savaş silahlarını çekmek için kullanılmıştır. Antik Mısır literatüründe, kralların ve ordu subaylarının cesaretlerinin ve çeşitli savaşlarda at ve araba kullanma becerilerinin kapsamlı açıklamaları vardır. Kral Tuthmosis IV atlarına binerken, bakır oklar ya da aslan ve yapan keçilerini vurma sahnelerinde temsil edilir. Eski Mısırlılar, zamanlarını atlarını eğiterek geçirdiler. Balık avı ve avlanma sopasıyla kuşları avlama Eski Krallık'tan sonra asil bir eğlenceye dönüşmüştür. Yeni Krallık'ta aslan ve boğaları avlama sahneleri çok görülmüştür. Deir el Bahri tapınağındaki av sahnesi, Karnak tapınağında kral Tuthmosis III'ün av sahneleri, Karnak tapınağında Kral Tutankamon'un avlanma sahnesi, Abydos tapınağında av sahneleri, Medinet Habu tapınağında av sahneleri ve Kral Ramesses III'ün vahşi boğaları avlaması en bilinenleridir. Okçuluk, eğlence amaçlı olarak kraliyet tarafından uygulanmıştır. Milattan önce 3500 yıllarında Mısırlılar kendi boyları kadar büyük çapta yaylar kullanmaktaydı. Mısır Fravunu Tutankhauman'ın Mezarında yaylar bulunmuştur. Milattan önce 3200-2950 yıllarında 5. Kral olduğu düşünülen kralın Nekropol civarındaki lahitin'de birkaç yay ve ok bulunmaktaydı. Orijinal olarak çakmak taşından yapılan ok uçları, daha sonraları bronzdan yapılır olmuştur. Antik Mısırda avcılık, binicilik ve okçuluk değişik amaçlı kullanımlar yanında özellikle kralların gücünü gösterme için kullanılmıştır. Sahneler Tapınaklar ve mezarlarda tasvir edilmiştir. Antik Mısırda Binicilik, avcılık ve okçuluk etkinlikleri ve sporları düşünülenin aksine çokça yapılmakta ve toplumda ekili konumda bulunmaktaydılar.

KAYNAKÇA

- Alpman C. (1972). *Eğitimin Bütünlüğü içinde Beden Eğitimi ve Çağlar Boyu Gelişimi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Decker, W. (1992). *Sports and Games of Ancient Egypt*. Trans. A.Guttmann. New Haven.
- El-Gammal M. (2008). The ancient Egyptian Sports during the Pharaoh dynasties & its relation to the ancient Greek Sports. *16th International Seminar on Olympic Studies for Postgraduate Students, Ancient Olympia -Greece*.
- Hamed A.E.A. (2015). Sport, Leisure: Artistic Perspectives in Ancient Egyptian Temples (Part II). *Recordes, Rio de Janeiro*, v.8, n.1, p. 1-17.
- İmamoglu G., Gönülataş S., İmamoglu O. (2018). Sanatsal Tasvirlerde Bazı Sporların Kökenleri. *Uluslararası Herkes için Spor ve Welnes Kongresi Özet Kitabı*, Antalya.
- Kornel E. (210/2011). *Geschichte des Sports, Geschichte des Sports und anderer Bewegungskulturen*. sport1.uibk.ac.at/lehre/.../Geschichte%20WS10-11.pdf
- Kyle D. G. (2014). *Sport and Spectacle in the Ancient World*. John Wiley & Sons, Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex.
- Memiş U.,A., Yıldırım İ., (2011). Batı Kültürlerinde Kadınların Spora Katılımlarının Tarihsel Gelişimi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, XVI(3), 17-26.

İnternet Kaynakları

- <https://www.researchgate.net/publication/296060963>
- <http://lm013.blogcu.com/spor-tarihi-tarih-onesi-caglarda-hareket-ihciyaci-ve-nedenler/2561663>
- <https://www.ancient-egypt-online.com/ancient-egypt-sports.html>
- <https://www.ask-aladdin.com/ancient-egypt/sports-ancient-egypt/>
- <http://www.fhw.gr/olympics/ancient/en/101.html>